

Az aracsi pusztatemplom

**A műemlékek helyreállításának hasznáról és kockázatáról című,
Zentán 2013. április 21–23-án megrendezett nemzetközi művészettörténeti,
régészeti és műemlékvédelmi konferencia záródokumentumaként
megfogalmazott ajánlások**

A konferencia szakmai közönsége a tudományos konferenciát záró nyilvános vita során kialakult egyetértést követően ajánlásként fogalmazta meg a következőket:

01. Megköszönjük a konferenciát összehívó Magyar Nemzeti Tanácsnak a szakmai dialógus kialakításának a lehetőségét. Fontosnak tartjuk a jövőben is a szerb köztársaságbeli és a magyarországi műemlékvédelmi szervek és szakemberek, valamint a vajdasági magyarság kulturális önkormányzata közti partneri kapcsolat és folyamatos kommunikáció folytatását és fenntartását a Magyar Nemzeti Tanácsnak a vajdasági magyarság szempontjából kiemelt jelentőségű ingatlan kulturális javak meghatározásáról szóló határozata alapján a törvényes rendelkezésekkel összhangban. Az aracsi műemlékegyüttes ugyanis különleges jelentőségű kulturális érték, és mint ilyen megkülönböztetett figyelmet, törődést; konzerválása, állapotának megtartása és bemutatása pedig megfelelő pénzügyi támogatást érdemel a szerbiai műemlékvédelmi szolgálat részéről.

02. Javasoljuk, hogy az aracsi műemlékegyüttes konzerválási projektumát, amelyet a péterváradai székhelyű Tartományi Műemlékvédelmi Intézet készített, egyeztesse a zentai székhelyű Vajdasági Magyar Művelődési Intézet megbízottjaival, a magyarországi dr. habil. Raffay Endre művészettörténésszel és Dobó Ágota okl. építészmérnökkel, közgazdásszal mint a középkori művészeti emlékek kiváló szakértőivel folyamatosan konzultálva a projekt vezetőjével, Svetlana Bakić okl. építészmérnökkel, konzervátorral. A projektum éves feladatainak finanszírozása ugyancsak egyeztetésre kerül minden év elején a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet és a Vajdasági Magyar

Művelődési Intézet között, mielőtt a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet pályázna a Művelődési és Tájékoztatási Minisztérium, a Tartományi Művelődési és Tájékoztatási Titkárság, illetve más pénzügyi források eszközeire.

03. A templomromon esedékes műemlékvédelmi munkálatokat és azok megtervezését megelőzően további tudományos kutatásokra van szükség a különböző tudományágak képviselőinek bevonásával. A korábbi kutatások folytatását elsősorban a régészettől várjuk, amely nemcsak a templomra és a kolostorra vonatkozó ismereteinket bővítheti, de az egykori település vonatkozásában is új eredményekkel kecsegtet.

04. Fontos a restaurátorokkal megkezdett anyagtanulmányok és más természettudományos kutatások folytatása, és ezeknek megfelelően a konzerválási lehetőségek meghatározása. Az in situ állapotban fennmaradt, részben kritikus állapotú díszítőfaragványok további sorsáról különösen dönteni kell (elsősorban a restaurátorok bevonásával). Amennyiben rendszeres, időközönként megismételhető restauratori közreműködéssel sem garantálható ezek állapotának a fenntarthatósága, még az 2013-as év folyamán el kell gondolkodni ezeknek a helyszínen másolattal való pótlásáról és az eredetieknek a múzeumba szállításáról. A romterületről korábban elhurcolt faragványoknak a lehetőség szerinti felkutatása és múzeumba szállítása is ajánlott.

05. Különösen fontos a téglafelületek védelmének kidolgozása ezek dokumentációjával és a különböző korú helyreállítási foltok feltérképezésével együtt.

06. A falak védelmében meg kell oldani a templomrom területének vízelvezetési problémáit, nem függetlenül a területnek a régészeti kuta-

tások befejeztével lehetőségessé váló rendezésétől. Ugyancsak a falak védelmében szükséges a falkoronáknak a csapadékkal szembeni szigetelő védelme.

07. A romállapot fenntartása ajánlott a rom művészeti, történeti és kultúrtörténeti értékeinek és vonatkozásainak megfelelően, azaz a romnak a „poétikus romok” közt való megtartása a cél. Amennyiben statikai okok nem állnak fenn, a romot érintő építészeti beavatkozások (rá- és hozzáépítések) elkerülendőek: a restaurálás helyett a konzerválás és károsodás nélkül visszafordítható érvényű beavatkozások ajánlottak. A torony esetében a statikai vizsgálatok függvényében nem elképzelhetetlen védőtető alkalmazása anélkül, hogy az az egykori felmenő részek bármiféle rekonstrukciójára vállalkozna vagy a templom megjelenésén jelentősen változtatna. A nyugati kapu és rózsablak esetében nincs ok semmiféle rekonstrukciós fantáziatevékenységnek teret engedni, inkább biztosítani kell az eredeti részletek megőrzését. A nyolcszögű pillérek feletti, az 1970-es években végezett helyreállításakor készült részek kiegészítése sem indokolt – ebben az esetben a fejezetek kialakítását kellene a rekonstrukciós fantáziára bízni.

08. Más vonatkozásokban viszont célszerűnek látszik az 1970-es években végrehajtott helyreállítás bizonyos korrekcióinak elvégzése. Ez a mellékhajó falaihoz illesztett falpillércsonkok eltávolítását és az akkor újonnan felépített pillérekre helyezett eredeti fejezetfaragványoknak a kiemelését és múzeumi falak közé szállítását jelenti. Az eredeti állapotban fennmaradt nyolcszögű pillérré még korábban visszahelyezett fejezetek levétele is ajánlott.

09. Tekintve a „poétikus rom” mivoltot és a rom körüli természeti táj kultúrtörténeti jelentőségét és művészettörténeti vonatkozásait, valamint a terület régészeti fontosságát, semmiképp sem támogatható a turizmus igényeit kiszolgáló léte-

sítményeknek a közelben való elhelyezése. Az ilyen létesítmények közül autó- és buszparkolónak elhelyezése sem támogatható a kipufogógázok jelentette veszélyek miatt. Amennyiben valóban igény mutatkozik ilyen típusú építményekre, és amennyiben azok fenntarthatósága sem vitatható, elhelyezésüket a romterülettől több kilométeres távolságban kell megoldani a természeti képet jelentősen ott sem módosító formában. Ajánlott a terepviszonyokhoz való alkalmazkodás és a sülyesztett megoldások kialakítása.

10. Ajánlásként fogalmazódik meg a vonatkozó tudományos eredmények publikálásának elősegítése, valamint a szélesebb szakmai közönségnek tudományos tanácskozásokon való tájékoztatása is. Szükségesnek mutatkozik, hogy a Magyar Nemzeti Tanács a Tartományi Műemlékvédelmi Intézettel közösen bekapcsolódjon az aracsi műemlékegyüttes folyamatos konzerválásához és bemutatásához szükséges pénzforsók előteremtéséért folyó kampánymunkába is.

11. A műemlékegyüttes őrzésére megnyugtató megoldást kell találni (első lépésként esetleg napelemes térkamerák felszerelésével), különösen most, hogy a rom megközelítését az útviszonyok rendezése nagymértékben megkönnyíti, illetve a romot már nem csak az érdeklődők ismerik. Egyeztetve Törökbecse község helyi önkormányzatával, javasoljuk a terület tisztán- és karbantartásának, őrzésének és bemutatásának (egy idegenvezető alkalmazásával) mielőbbi megoldását.

12. A konferencia résztvevői megegyeztek abban is, hogy a budapesti székhelyű Magyar Nemzeti Galériát felkérjük, készítse el az ott őrzött aracsi kő másolatát a Vajdasági Múzeum számára. A másolat végleges elhelyezéséről a Szerb Köztársaság illetékes szervei a későbbiekben döntenek majd.

Zenta, 2013. április 22.